

ΘΑΝΑΣΗΣ ΛΑΛΑΣ
ΧΑΡΗΣ ΜΩΡΙΚΗΣ

Πίνοντας καφέ με τον Φρόυντ

*Τον άνθρωπο που έδωσε φωνή
στο ασυνείδητο*

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

*Τα όνειρα, τα τραύματα και
η μοναξιά της σύγχρονης ψυχής*

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΕΡΑΣΕ ΑΙΩΝΕΣ ολόκληρους
προσπαθώντας να κατακτήσει τον κόσμο
χωρίς ποτέ να κατορθώσει να κατακτήσει
πραγματικά τον εαυτό του.

Έφτιαξε πολιτισμούς, θρησκείες, επιστή-
μες, αυτοκρατορίες, επαναστάσεις, τεχνο-
λογίες, ιδεολογίες, δημοκρατίες και ολοκλη-
ρωτισμούς, πάτησε στη Σελήνη, χώρισε το
άτομο, δημιούργησε τεχνητή νοημοσύνη,
αλλά συνεχίζει ακόμη να χάνει τη μάχη με
το σκοτάδι που κουβαλά μέσα του. Και ίσως
αυτό να είναι το μεγαλύτερο ανθρώπινο
σκάνδαλο: ότι γνωρίζουμε περισσότερα για

τα άστρα παρά για τις βαθύτερες επιθυμίες μας. Ο Σίγκμουντ Φρόυντ υπήρξε ο άνθρωπος που τόλμησε ν' ανοίξει την πόρτα αυτού του εσωτερικού σκοταδιού.

Και μόνο γι' αυτό, ανεξάρτητα από το αν συμφωνεί ή διαφωνεί κανείς μαζί του, άλλαξε για πάντα τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον άνθρωπο. Πριν από τον Φρόυντ, ο άνθρωπος ήθελε να πιστεύει ότι είναι κυρίαρχος του εαυτού του. Ότι σκέφτεται λογικά. Ότι ελέγχει τις πράξεις του. Ότι γνωρίζει γιατί αγαπά, γιατί μισεί, γιατί ζηλεύει, γιατί επιθυμεί, γιατί καταστρέφει. Ο Φρόυντ ήρθε να μας πει κάτι σχεδόν προσβλητικό για τον πολιτισμένο μας ναρκισσισμό: ότι το «εγώ» μας δεν είναι αφεντικό ούτε καν μέσα στο ίδιο του το σπίτι.

Κάτω από τις λέξεις, τις αποφάσεις, την ηθική, τις κοινωνικές μας μάσκες, κινείται αδιάκοπα ένας υπόγειος κόσμος: τραύματα, απωθήσεις, σεξουαλικές επιθυμίες, ενοχές, φόβοι, παιδικές μνήμες, ανομολόγητες φα-

ντασιώσεις, ανεκπλήρωτες ανάγκες, σκοτεινά ένστικτα, πληγές που συνεχίζουν να αιμορραγούν ενώ εμείς πιστεύουμε ότι έχουμε προχωρήσει.

Ο άνθρωπος, σύμφωνα με τον Φρόντ, δεν είναι ένα λογικό ον που κάποιες φορές παρασύρεται από τα πάθη του. Είναι ένα παρορμητικό πλάσμα που περιστασιακά καταφέρνει να μοιάζει λογικό.

Και ίσως γι' αυτό ο 20ός αιώνας –ο αιώνας της ψυχανάλυσης αλλά και των μεγαλύτερων σφαγών στην ιστορία– να απέδειξε με τον πιο βίαιο τρόπο ότι η πρόοδος της τεχνολογίας δεν συνοδεύεται απαραίτητα από πρόοδο της ψυχής.

Ο Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι είχε ήδη διαισθανθεί πριν από τον Φρόντ ότι μέσα στον άνθρωπο κατοικούν ταυτόχρονα ο άγιος και ο δολοφόνος.

Οι *Δαιμονισμένοι*, ο ανώνυμος από το *Υπόγειο*, ο Ρασκόλνικοφ, οι *Αδελφοί Καραμάζοφ* δεν είναι απλώς λογοτεχνικοί ήρωες. Εί-

ναι ψυχικές καταβυθίσεις. Είναι το ασυνείδητο πριν ακόμη αποκτήσει επιστημονικό όνομα.

Ο Φραντς Κάφκα κατάλαβε την ασφυξία του ατόμου μέσα στους αόρατους μηχανισμούς ενοχής και εξουσίας.

Ο Φρίντριχ Νίτσε είδε νωρίς πως ο άνθρωπος είναι ένα ον επικίνδυνα διχασμένο ανάμεσα στο ένστικτο και στον πολιτισμό.

Ο Αλμπέρ Καμύ κατανόησε το παράλογο της ύπαρξης.

Ο Σάμουελ Μπέκετ έδειξε τη μοναξιά της ανθρώπινης συνείδησης σαν ατελείωτη αναμονή μέσα στο κενό.

Ο Φρόυντ όμως έκανε κάτι διαφορετικό. Προσπάθησε να χαρτογραφήσει επιστημονικά το σκοτάδι. Και εκεί ακριβώς ξεκινά ίσως και η μεγάλη διαμάχη γύρω από το έργο του.

Είναι η ψυχανάλυση επιστήμη; Ή είναι μια βαθιά ποιητική και φιλοσοφική ερμηνεία της

ανθρώπινης ψυχής ντυμένη με επιστημονική γλώσσα; Η διαμάχη συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Και ίσως αυτό να είναι απολύτως φυσικό. Γιατί ο άνθρωπος αποδέχεται ευκολότερα μια διάγνωση για το σώμα του παρά για την ψυχή του. Η ψυχανάλυση δεν τραυμάτισε μόνο τη θρησκευτική εικόνα του ανθρώπου. Τραυμάτισε και τη δημοκρατική. Γιατί η δημοκρατία στηρίζεται στην ιδέα ενός λογικού πολίτη που αποφασίζει συνειδητά. Ο Φρόντ όμως υπενθύμισε ότι οι άνθρωποι συχνά καθοδηγούνται από ασυνείδητους φόβους, τραύματα και επιθυμίες που ούτε οι ίδιοι κατανοούν. Και ίσως γι' αυτό οι μάζες εξακολουθούν να γοητεύονται από δημαγωγούς, ολοκληρωτισμούς, φανατισμούς και συλλογικές αυταπάτες. Το «εγώ» δεν λειτουργεί ποτέ μόνο του. Το «εμείς» πολλές φορές είναι το ασυνείδητο του πλήθους.

Όσο ετοιμάζαμε αυτό το βιβλίο της σειράς «Πίνοντας καφέ με τον...» αφιερωμένο

συνεχίζει να μιλά. Ίσως μάλιστα να μιλά πιο ειλικρινά τότε. Ο Φρόνυτ είδε στα όνειρα το μεγάλο υπόγειο θέατρο της ανθρώπινης ύπαρξης. Εκεί όπου οι κοινωνικές μάσκες πέφτουν και αποκαλύπτονται οι πραγματικές επιθυμίες, οι φόβοι και οι πληγές. Και τι άλλο είναι τελικά η σύγχρονη κοινωνία αν όχι μια τεράστια βιομηχανία παραγωγής τραυμάτων;

Μοναξιά μέσα στον συνωστισμό. Ανασφάλεια πίσω από την εικόνα επιτυχίας. Κατάθλιψη πίσω από τα χαμόγελα των social media. Άγχος πίσω από την παραγωγικότητα. Εσωτερικό κενό πίσω από την κατανάλωση. Ποτέ ο άνθρωπος δεν επικοινωνούσε τόσο πολύ και ποτέ δεν ήταν τόσο μόνος. Και ίσως γι' αυτό σήμερα όλοι, λίγο ή πολύ, αισθανόμαστε ότι χρειαζόμαστε έναν ψυχίατρο, έναν ψυχαναλυτή ή απλώς κάποιον που να μας ακούσει πραγματικά. Γιατί η μεγάλη αρρώστια της εποχής δεν είναι μόνο η ψυχική κατάρρευση. Είναι η αδυναμία ουσιαστι-

κής ανθρώπινης επαφής. Ο άνθρωπος έγινε λειτουργικός αλλά όχι ευτυχισμένος. Ενημερωμένος αλλά όχι σοφότερος. Συνδεδεμένος αλλά όχι λιγότερο μόνος.

Ο Φρόνυτ δεν μας υποσχέθηκε ποτέ ευτυχία. Αυτό είναι ίσως ένα από τα πιο παρεξηγημένα στοιχεία του έργου του. Δεν πίστευε ότι ο άνθρωπος μπορεί να απαλλαγεί πλήρως από τη σύγκρουση. Πίστευε όμως ότι μπορεί να αποκτήσει επίγνωση της σύγκρουσής του. Και ίσως αυτό να είναι η πιο ρεαλιστική μορφή ελευθερίας. Όχι να εξαφανίσεις το σκοτάδι σου. Αλλά να πάψεις να είσαι τυφλός απέναντί του.

Ο Φρόνυτ έρχεται λοιπόν μέσα από αυτή τη φανταστική συνομιλία μας –στηριγμένη πάντοτε στα αυθεντικά του κείμενα, στις ιδέες και στη βαθύτερη ουσία της σκέψης του– όχι για να μας καθησυχάσει αλλά για να μας ταραξεί.

Να μας θυμίσει ότι ο πολιτισμός είναι μια λεπτή ισορροπία πάνω από μίαν άβυσσο εν-

στίκτων. Ότι η δημοκρατία δεν κινδυνεύει μόνο από τα πολιτικά συστήματα, αλλά και από το σκοτάδι που οι ίδιοι οι άνθρωποι αρνούνται να αναγνωρίσουν μέσα τους. Και ό-τι ίσως η μεγαλύτερη ανθρώπινη τραγωδία να είναι πως περνάμε ολόκληρη τη ζωή μας προσπαθώντας να γνωρίσουμε τον κόσμο, ενώ παραμένουμε σχεδόν ξένοι για τον ίδιο μας τον εαυτό.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΛΑΛΑΣ

Ιούνιος 2026

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τα όνειρα, τα τραύματα και η μοναξιά της σύγχρονης ψυχής.....	7
Η κρυμμένη αρχιτεκτονική της ανθρώπινης φύσης.....	17
Πίνοντας καφέ με τον Φρόντ	23
Βιβλιογραφία.....	153